

سرشناسه:	بستان، حسین، ۱۳۴۹ - Bustan, Huseyin
عنوان قراردادی:	اسلام و تفاوت‌های جنسیتی در نهادهای اجتماعی. ترکی
عنوان و نام پدیدآور:	İslam ve Cinsiyet Farklılıkları/ Hüseyin Bustan; Çeviri Cafer Derbendi.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۳: ۲۰۱۴م.
مشخصات ظاهری:	۳۸۴ص.
فروست اصلی:	مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ ۱۰۱پ/۱۷۷/۱۳۹۳
فروست فرعی:	نماینده‌گی ترکیه ۲۱
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۹۳۲-۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا	
یادداشت:	ترکی.
موضوع:	زنان در اسلام
موضوع:	تفاوت‌های جنسی - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع:	زناشویی (اسلام)
شناسه افزوده:	دربندی، جعفر، ۱۹۶۹ - مترجم
شناسه افزوده:	Cafer, Darbendi
رده‌بندی کنگره:	BP ۲۳۰/۱۷۲/۵۰۴۹۵۱ ۱۳۹۳
رده‌بندی دیویی:	۲۹۷/۴۸۳۱
شماره کتابشناسی ملی:	۳۶۰۵۹۶۸

İslam ve Cinsiyet Farklılıkları

Hüseyin BUSTAN

Çeviri
Cafer Derbendi

Uluslararası El-Mustafa (s.a.a)
Tercüme Ve Yayın Merkezi

İslam ve Cinsiyet Farklılıkları

Yazar: Hüseyin BUSTAN

Çeviri: Cafer Derbendi

Baskı tarihi: 2014

Yayın: Uluslararası El-Mustafa (s.a.a) Tercüme Ve Yayın Merkezi

Baskı: Narencistan - Tehran

Tiraj: 300

ISBN: 978-964-195-932-8

اسلام و تفاوت‌های جنسیتی در نهادهای اجتماعی

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
تیراژ: ۳۰۰
زبان: ترکی استانبولی
چاپ: نارنجستان

نویسنده: حسین بوستان
مترجم: جعفر دربندی
چاپ اول: ۲۰۱۴م / ۱۳۹۳ش / ۴۳۵ق

قیمت: ۱۷۵۰۰۰ ریال

© Kıtabın bütün hakları yayıncıya aittir.

- IRAN, Tehran, İnkılab Cad. Vesali Şirazi ve Kudüs caddesi arasında, Osku sok. No: 1003.
Tel: +98 21 66978920
- IRAN, Qom, Şehitler Meydanı Hüccetiye Cad. Uluslararası El-Mustafa (s.a.a) Tercüme Ve Yayın Merkezi.
Tel: +98 25 37839305-9
- IRAN, Qom, Muhammed Emin Bulvarı Salarya yol ayrımı Uluslararası El-Mustafa (s.a.a) Satış Ve Basın Bürosu. Tel: +98 25 32133106 fax: +98 325 2133146

www.pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

Bu eserin hazırlanmasında katkıda bulunanlardan teşekkür ederiz.

İçindekiler

› Başlarken.....	11
------------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM Eş Seçimi ve Evlilik

1. Evlilik Yaşı.....	21
2. Evlilik Teklifi ve Görücülük (Kız İsteme).....	24
3. Evlilik Öncesi Tanışma.....	26
4. Kızların Eş Seçiminde Serbest Oluşları.....	27
4.1. Baliğ Kızlar.....	27
4.2. Baliğ Olmayan Kızlar.....	29
5. Mehir.....	30
6. Dinî Endogami (İç Evlilik).....	31
7. Çok Eşlilik.....	33

İKİNCİ BÖLÜM

Aileyi Destekleme ve Gözetleme Fonksiyonları

1. Cinsel İhtiyaçların Tatmin Edilmesi.....	37
1.1. Erkeğin Cinsel Hakkı.....	39
1.2. Kadının Cinsel Hakkı.....	40
1.3. Ayrıcalıkların İzahı.....	41
2. Duygusal İhtiyaçları Doyurmak.....	44

3. İş Dağılımı.....	49
3.1. Ev İşi.....	49
3.2. Annelik ve Babalık.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ailenin Yönetimi

1. Yönetici ve Koruyucu.....	62
2. Kadının İtaatsizliği (Nüşuz).....	70
3. Erkeklerin Kadınlara Göre Üstünlük Dereceleri.....	74
4. Cinsel Yetkiler ve Haklar.....	76
5. Üremeyi Kontrol Hakkı.....	76
6. Sosyal İlişkileri Kontrol Hakkı.....	77
6.1. Kadının Evden Çıkması İçin Kocanın İzninin Gerekliği.....	77
6.2. Kadınların Evde Tutulması Tavsiyesi.....	79
6.3. Cinsel Esirgeme.....	80
7. İkametgah Seçim Hakkı.....	85
8. İtaat.....	86
8.1. Kadının Kocasına İtaat Etmesi.....	87
8.2. Kocanın Eşine İtaat Etmesi.....	90
9. İstişare.....	94
10. Kocanın Eşinin Kişisel İşlerine Karışması.....	94
11. Boşanma Hakkı.....	96
12. Çocukların Velayeti ve Bakımı.....	102
13. Sonuç.....	106

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Din

1. Dinî İnançlar.....	116
1.1. Allah'ın Cinsiyeti.....	116
1.2. Kadının Yaratılış Kaynağı.....	117
1.3. Kadının Yaratılış Amacı.....	118
1.4. İlk Günah.....	121
1.5. Dinî İdeal veya "İdeal Dindar" İnsan.....	122

2. Manevi Seyir	125
2.1. İman.....	125
2.2. Salih Amel.....	127
2.3. Nübüvvet Kabiliyeti.....	130
2.4. Ahlakî Gelişme.....	132
2.5. Uhrevî Mükâfat	136
2.6. Sonuç.....	141
3. Dinî Şiarlar ve Ayinler.....	142
4. Dinî Önderlik.....	146
4.1. Risalet.....	147
4.2. Nübüvvet.....	149
4.3. İmamet.....	154
4.4. Merc-i Taklitlik (Müçtehitlik)	155

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tâlim ve Terbiye

1. Cinsiyet ve Bilimsel İlerleme	160
1.1. Kadınların Akli Eksikliği Tezi.....	160
1.2. İslam'da Kadınların Bilimsel İlerlemesi	161
1.3. Kadınların Bilimsel İlerlemesi Yolundaki Engeller	165
2. Eğitim Malzemeleri.....	170
3. Cinsiyetten Bağımsız Tâlim ve Terbiye (Eğitim ve Öğretim).....	172
4. Ahlakî Tâlim ve Terbiye.....	174
5. Karma Eğitim	180

ALTINCI BÖLÜM

Ekonomi

1. İslam'a Göre Kadınların Çalışması.....	187
2. Kadınların Çalışması Yolundaki Engeller	190
2.1. Çalışma ile Ailevi Görevlerin Çelişmesi.....	190
2.2. Dinî ve Yasal Engeller	195
2.3. İş Ortamında İki Cinsin Karışmasının Sonuçları.....	197
3. İş Ortamında Cinsiyet Ayrımcılığı.....	199

4. Evde Yapılan İşler	203
5. Kadınlar ve Mal Varlığı.....	206
5.1. İslam'ın Kadının Mülkiyet Hakkı ile İlgili Genel Görüşü.....	209
5.2. Kadınlar ve Miras Hakkı	209
5.3. Dini Öğretilerin Kadın ve Erkeğin Mali Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi.....	213
5.4. Kadının Aile Gelirinden Payı.....	216
5.5. Kadınların Yoksulluğu.....	218
5.6. Kadınlar ve Servet Artışı Durumu.....	221

YEDİNCİ BÖLÜM

Politika

1. İslam'ın Kadınların Siyasi Katılımına Bakışı.....	226
2. Kadın ve Oy Hakkı.....	229
3. Kadınların İktidar Mevkilerine Erişmesi.....	230
3.1. Tartışmanın Fikhî Ufku	231
3.2. Sosyal - Cinsiyet Eksenli İrdeleme.....	234

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Hukuk

1. Buluş veya Yasal Yaş Sınırı.....	246
2. Kadın ve Yargı.....	248
3. Kadınların Şahitliği	248
4. Kadın ve Suç.....	252
4.1. Kadınların Suç İşlemesi	256
4.2. Kadınların Mağduriyeti.....	260
4.3. Kadın ve Erkeğin Diyeti.....	265

DOKUZUNCU BÖLÜM

Savaş, Sağlık ve Tedavi

1. Kadınlar ve Savaşa Katılmak.....	271
2. Kadınlar ve Sağlık, Tedavi Hizmetleri.....	272

› Sonuç.....	281
--------------	-----

EKLER

Fıkhî Konular

[1] Gelecekteki Eşe Bakma.....	287
[2] Kızın, Eşini Seçme Hakkı.....	288
[3] “Zarar Vermeme” Kaidesi.....	293
[4] Çocukların Evliliği Feshetme İmkânı.....	294
[5] Çok Eşliliğin Uygunluğu veya Uygunsuzluğu	296
[6] Kadının Eşi Üzerindeki Cinsel Hakları.....	299
- Kötülükten sakındırma delilleri.....	303
- Günaha yardım kaidesi	305
- “La Zarar ve Lâ Zırar” Kaidesi.....	305
- Nefy-ı Harec Kaidesi.....	306
- Maruf Muaşeret (İyi Geçinme) Kaidesi	307
- Hukukta Benzerlik Kaidesi	308
[7] Kadının, Eşinin Cinsel İktidarsızlığı Varsayımında Evliliği Feshetmesi.....	309
[8] Erkeğin Eşini Dövmesi	312
[9] Doğum Kontrol Hakkı.....	314
[10] Kadının Evden Dışarı Çıkması İçin Eşinin İzninin Gerekliliği.....	315
[11] Evli Kadının Müstehap Orucu.....	316
[12] Evli Kadının Nezri.....	319
[13] Evli Kadının Mali Tasarrufu.....	320
[14] Evli Kadının Yemini.....	321
[15] Çocukların Velayeti Hakkı.....	322
[16] Kadının Yaratılış Kaynağı.....	324
[17] Kadınların Bayram Namazlarına Katılması.....	328
[18] Kadının Cemaat Namazına İmamlık Etmesi.....	329
[19] Kadının Dinî Merciliği	330
[20] Kadının Kocanın Arsalarından Miras Alması.....	332
[21] Kadının Verasette Tek Olması	338
[22] Kadınlara Oy Hakkının Tanınması	341

[23] Kadınların Genel Velayeti (Yöneticiliği).....	345
a) Kadının Genel Velayetinin Meşru Olmadığına Dair Kur'ânî Deliller	345
b) Kadının Genel Velayetinin Meşru Olmadığını İfade Eden Rivayetler	347
c) Kadının Genel Velayetinin Meşru Olmadığına Dair Diğer Deliller	351
d) Kadının Genel Velayetinin Meşruiyetinin Delilleri.....	357
[24] Kız Çocuğunun Buluş Yaşı	360
[25] Kadınlar ve Yargı.....	365
[26] Eşi Zina Esnasında Öldürmek	374
[27] Kadın ve Erkek Diyeti Arasındaki Farklılık	376
[28] Kadınların Savaşa Katılması.....	378
[29] Erkeğin Eşinin Tedavi Masraflarına Yönelik Görevi.....	382

Başlarken

On asırda toplumsal değışimlerin göz alıcı sonuçlarından biri de, kadınların toplumsal konum ve hakları meselesine ciddi özenin gösterilmesidir. Bu konu günümüz dünyasında o kadar önemli bir hâl almıştır ki, ülkelerin uluslararası alanda ne kadar ilerici veya gerici olduğunu belirlemede etkin bir faktör olarak öne çıkmakta ve bazen bağımsız ülkelere karşı siyasî baskı yapma aracı olarak kullanılmaktadır. Açıktır ki, bu gibi toplumsal ve siyasal eğilimlerin kaynağı, çoğu zaman din ilkeleriyle bağdaşmayan birtakım felsefi ilkeler ve değerlerdir. Bu nedenle bu akımlar karşısında ilkeli pozisyonlar alıp, bilinçli tutumlar sergilemek ve pasif reaksiyonlardan sakınmak için İslam açısından cinsiyet meselesine özel bir önem ve dikkat gösterilmesi gerekir.

Cinsiyet bahislerinde dinî araştırmaların önemini açıklamak için epistemolojideki bir konudan da yararlanabiliriz. Feminist epistemolojide, şu temel soru söz konusudur: Acaba varlığın gerçeğini anlama ve tanıma konusunda kadınlarla erkekler arasında temel bir fark var mıdır? Görüş sahibi birçok feminist, böyle bir farkın varlığını kabul ederek insanoğlunun çeşitli alanlarda tanımayla ilgili edinimlerini eleştirip, beşerî öğretilerin kadın bakışıyla yeniden yapılandırılmasını istemiştir. Cinsiyetle alakalı araştırmaları beşerî öğretilerden biri olarak göz önünde bulundurduğumuzda, feminist yaklaşımın sonucu şu olacaktır: Bu alanda da kadınlar öncül olmalı, meseleleri kendilerine has anlayış ve dünya bakışına dayanarak ve erkeklerin asla anlayamayacağı “kadınlara has ihtiyaçları” dikkate alarak yorumlamalıdır.

Fakat bu yaklaşımın sorunu, kendi içinden kendisini reddediyor olmasıdır. Çünkü eğer erkekler cinsiyet konularını doğru bir şekilde anlayabilmek için gerekli kapasiteye sahip değillerse, bunun sebebi, bu konuların iki yönlü oluşu ve bir tarafında, erkeklerin, tabiat ve gereksinimlerini tanıma gücüne sahip olmadıkları kadınların olmasıdır. Bu gerçekten hareketle kadınların da cinsiyet konularını doğru tanımak için gerekli kapasiteye sahip olmaları gerekir. Çünkü bu meselelerin diğer tarafında, kadınların, tabiat ve ihtiyaçlarını tanıma imkânına sahip olmadıkları erkekler yer almaktadır. İşte kadın ve erkeğin bu ayrıcalıklı varoluşsal alan ve eğilimlerini göz önünde bulundurduğumuzda, cinsiyetle alakalı konuları yeniden gözden geçirme, analiz etme, açıklama, yapılandırma, değerlendirme ve örnek sunma hususunda cinsiyet ötesi bir merciden yardım almanın gerekliliği her zamankinden daha fazla anlaşılmaktadır. Bu da kadınların ve erkeklerin, yani genel manada insan toplumunun saadet ve mutluluğunun yegâne garantisi olarak vahiy kaynağına müracaat etmeyi vurgulayan İslamî bilinç ve bakışla cinsiyet konusuna yaklaşımı tekit etmektedir. Şu gayet açıktır ki, adi/geleneksel yollarla elde edilen dini öğrenme metotları çoğu yerde ilahî vahyin içeriğini kesin olarak anlamayı sağlamamaktadır. Buna rağmen, dinî öğretilerin bazı bölümlerinin kat'iliği/kesin oluşu, bunun yanında bu öğretilerin geniş çaplı bölümlerinin hüccet/kanıt teşkil edişi insanoğlunun diğer bilgi ve öğretileri arasında din öğretisine, hiçbir güvenilir alternatifi düşünülemezcek emsalsiz bir konum vermiştir.

Bu konudaki diğer bir nokta, Müslüman düşünürlerin cinsiyet konusuna İslamî bir yaklaşım üzerinde ısrar etmeleri ve son yüzyılda İslam toplumlarında dikkate değer bir oranda artan dine aykırı görüşler karşısında direnmeleridir. Bu nesnel karşılaşmanın ister istemez de dinin kadınların meseleleri karşısında açık bir konuma sahip olması ve onlar için günümüz dünyasının gerçekleriyle bağdaşan uygun çözümler sunması beklentisini oluşturmaktadır. İslam İnkılabından sonra İran'da siyasî İslam'ın hâkimiyet kurmasıyla bu beklenti daha da güçlendi.

Bütün bunlara rağmen, araştırmalar, o beklentinin olması gerektiği gibi yerine getirilmediğini göstermektedir. Bazı yazılı eserler kadınlarla ilgili meselelerin sadece fikhî boyutlarını işlemişlerdir; o da dağınık, eksik bir şekilde ve bütün insanların yararlanması imkânsız veya çok zor olan tamamen uzmanlık bir düzeyde. Kadınlarla ilgili konuların toplumsal boyutlarını dikkate alan diğer bazı kaynaklar da, genellikle yazarlarının fıkıh ve din öğretileri alanında uzman olmadıklarından, muhatabın güvenini kazanacak dini bir araştırma seviyesinde değillerdir. İslamî ilimler konusunda uzman sayılacak kişiler tarafından toplumsal bir yaklaşımla yazılan çok az sayıdaki bazı kaynaklar da ya istidlalî fıkihtan yoksun olup, fikhî bir yenilik getirmeye çalışmadan kadınlar hakkındaki mevcut fikhî görüşleri faraziye olarak kabul etmekte ya Ehlisünnet'in fıkıh ve kelimelerine dayanmakta ya da gerekli kapsamlılık ve düzene sahip değillerdir. Belki de bu araştırma alanındaki bu düzensizlik ve kaynakların azlığı, bazı yazarları, fıkıhın kadınlarla ilgili meseleleri aklı bakımından çözümlene gücüne sahip olmadığını dile getirmeye ve bu sorunun çözümlü için ancak aydın ölçü ve metotlara yönelmeyi önermeye sevk etmiştir. Dolaylı olarak elinizdeki kitabın yazılmasının amaç ve gerekliliğini de ortaya koyan bu kısa açıklamadan sonra, kitabın adına ve anahtar konumundaki üç kavramına bakılırsa onun inceleme alanı ve araştırma metodu daha iyi anlaşılmış olacaktır.

Sosyal bilimlerde "İslam" kavramının birçok farklı kullanımı vardır. Bazen bu kavramla Müslüman düşünürlerin görüşleri kast edilirken, bazen de bu kelime İslam toplumunun gerçekleri anlamında kullanılır. Her ne kadar Müslüman düşünürlerin görüşlerini ve yine İslam toplumunun, özellikle de sadr-ı İslam toplumunun gerçeklerini dikkate almak İslam öğretilerini daha iyi anlamada yararlı olan metotlardan biriye de, bu araştırmada İslam'dan maksat, İslam'ın temel kaynaklarından, yani Kur'an ve muteber istinbat/içtihat metotlarıyla elde edilen sünnetten vasıtasız yapılan algılamalardır. Ayrıca İslam'ın görüşünü sunarken, Ehlibeyt İslam'ını kastetmekteyiz. Dolayısıyla bizim İslam'ı anlamadaki kaynağımız, Kur'an-ı Kerim ile birlikte Resul-i Ekrem (s.a.a) ve onun masum

Ehlibeyt'inin (a.s) sünnetleridir. Nitekim konuların metodoloji dairesi de Şia'nın itikat ve fıkıh ilkeleri ile uyum içerisinde.

Kadın konusunu incelerken kullanılan argümanlarda “cinsiyet”¹ kavramı, toplumsal ve kültürel faktörlerin etkisi sonucu her bir kadın ve erkek cinsinde farklı bir şekilde ortaya çıkan özelliklere işaret etmek için kullanılmaktadır. Buna karşılık “cins”² kavramı ise kadın ve erkeğin farklı biyolojik özellikleridir. Günümüzde cinsiyet konuları, sosyal bilimlerde kendine özel bir yer açmıştır. Nitekim çeşitli dallarda, özellikle kadınlarla ilgili araştırma alanında araştırmacılar ve görüş sahipleri bu konuları ciddi bir şekilde takip etmektedirler. Cinsiyet konuları bir mantık dağılımına göre konuyu kapsamaktadır: 1- Kadın ve erkeğin toplumsal farklılıkları ve eşitsizliklerini tavsif eden, onların şekillenme faktörlerini inceleyen ve esasen sosyoloji ve cinsiyet psikolojisi alanlarına ait olan sırf bilimsel konular. 2- Değerlendirme ile ilgili olan ve cinsiyet farklılıklarının menfi ya da müspet oluşu hakkında hakemlik yapan felsefi veya ideoloji konuları. Bu gibi konulara cinsiyetin toplumsal felsefesi de diyebiliriz. 3- Bu farklılıkları ortadan kaldırma veya onları güçlendirme yönünde stratejiler ve kılavuzluklar sunan cinsiyet alanında stratejik incelemeler. Bu yazıda asıl hedefimiz, ne gerçek cinsiyet farklılıklarının tavsif ve beyanı, ne de cinsiyet alanında uygulama programının tayinidir. Bu nedenle, her ne kadar her bahsimizin başında ve bazı özel yerlerde o olayı söz konusu etmek veya açıklamak amacıyla kısaca anlatsak da söz konusu edilen çoğu bahisler sosyoloji, psikoloji veya cinsiyetin stratejik araştırmaları alanında değildir. Bu kitabın asıl hedefi bir taraftan, fikhî istinbat metodundan yararlanarak İslam'da cinsiyet farklılıklarının yerlerini belirtmek, diğer taraftan da, esasen toplumsal tahlillerden yararlanarak bu farklılıkları değerlendirmek ve izah etmektir. Birinci merhalenin konuları fıkıh veya tefsir alanında, ikinci merhalenin konuları ise cinsiyetin toplumsal felsefesi alanında yer almaktadır.

¹ Gender.

² Sex.

Çeşitli beşerî/pozitif bilimlerin konu ve alanlarını kapsayan cinsiyet bahislerinin genişliğini dikkate alarak, aslında bu araştırma projesinin uzun zamanlı bir projeye dönüşmesini önlemek için cinsiyet farklılıkları konusunda daha sınırlı boyutları çalışmamızın mihvri olarak alamız gerekiyordu. Diğer taraftan, yazarın araştırma geçmişi olması ve sosyolojiye ilgi duyuyor olması projenin asıl mihverlerinin cinsiyet sosyolojisinin başlıkları oluşturmasını gerektiriyordu. Sonuç olarak, en uygun seçeneğin bahis konusunu toplumsal kurumlardaki cinsiyet farklılıkları konusu ile sınırlandırmak olduğunu gördük.

Her ne kadar sosyologlar “toplumsal kurum”un³ tanımı üzerinde görüş birliğine sahip değillerse de, biraz yaygın bir tanıma göre, toplumsal kurumlar şundan ibarettir: İnsanların ortak temel ihtiyaçlarını gidermek amacıyla örnek davranışlardan oluşan kalıcı ve normal donanımlı sistemler. Toplumsal kurumun kavramsal tanımı dışında, örneklerini belirtme konusunda da sosyologlar arasında tek bir prosedür göze çarpmamaktadır. Onlardan bazıları aile, din, eğitim ve öğretim, iktisat ve siyaset kurumlarını evrensel kurumlar olarak söz konusu ederlerken, diğer bazıları bu beş kurumdan bazılarını çıkarmış veya hukuk, savaş, sağlık ve tedavi gibi diğer bazı kurumları buna eklemişlerdir. Her durumda, toplumsal kurumun kavramını incelemekten sakınarak ve değindiğimiz sekiz kurumun olasılığını kabullenerek asıl konumuzu, yani İslam’ın görüşünün tahlil ve açıklamasını yapalım. Bahis konusu kurumların cinsiyet boyutları İslamî bahislerin hacmi bakımından aynı seviyede değildir ve İslam’ın cinsiyet öğretilerinin aile kurumunda geniş bir şekilde gözükmesine rağmen, savaş veya sağlık ve tedavi kurumu hakkında bu görünüm çok fazla aşağı düşmektedir. Böylece, bu kitapta üç konudan oluşan “Ailede Cinsiyet Farklılıkları” ve altı konudan oluşan “Toplumda Cinsiyet Farklılıkları” başlıklı iki bölüm işleyeceğiz.

Burada İslam’da cinsiyet bahsinin bazı içerik ve temel yönlerine de kısaca değinmemiz yerinde olacaktır. Cins ve cinsiyeti bir

³ Social institution.

ikiz olgu olarak kabul edebiliriz. Şöyle ki, -dinî açıdan- insanların babası Hz. Âdem (a.s) gökyüzünden ilk ilahî şeriatı aldığı andan itibaren veya -gayr-i dinî açıdan- insanoğlu kendini bu dünyada bulduğu ve iki cinsin farklı biyolojisinden haberdar olduğu andan itibaren kadın ve erkek için farklı hukukî ve değer modelleri ilan ve icra etti. Elbette gerçek cinsel farklılıkları tanıma seviyesi, gerçek farklılıkların uydurma ve hayali farklılıklarla karışması, farklılıkların yorumlanış şekli, insanların ahlakî gelişimlerinin seviyesi, toplumsal hedef ve beklentiler, hatta coğrafi etkenler gibi çeşitli faktörlerin müdahalesi, cinsiyet olgularının her toplumda farklı bir şekilde tanımlanmasına neden olmuş, bu konu hukuk ve değer sistemlerinin cinsiyet yönelişlerinde çeşitlilik ortamı meydana getirmiştir. Bütün bunlara rağmen, cinsiyet farklılıkları konusunda hiçbir mülhaza yapılmadan cinsiyet modelleri tanımlanan bir toplum bulunamaz ve bu nedenle, feministlik faraziyesinin aksine, somut örnek ve gerçeklik bakımından cins ile cinsiyetlik arasında kesin bir sınırlandırma yapmak mümkün değildir.

Her hâlükârda, İslam da birtakım inançlar, değerler ve hükümler mecmuası olarak özel bir cinsiyet yaklaşım sergilemiştir. İslam'ın görüşü -bize göre- gerçek cinsî farklılıkları tam olarak tanıma ve onları gerçeği olmayan farklılıklardan ayırma, farklılıklar konusunda her türlü yanlış anlamadan arınmış tefsirler, insanların gerçek saadeti doğrultusunda toplumsal hedef ve ülküleri çizme, kanun koymada adalet ve maslahatı gözetme özelliğine sahiptir. Buna binaen de, çok geniş çaplı benzerlikler mecmuasının yanı sıra kadın-erkek arasında hukuk ve değer nitelikli farklılıklarından oluşan bir mecmuayı teyit ve tasvip etmiştir. Bu somut cinsiyet örneğini dakik bir şekilde incelediğimizde birkaç temel noktaya sahip olduğunu görmekteyiz:

1- Kadın ile erkeğin hukuk ve değer farklılıkları hiçbir şekilde kadın ve erkeğin kendilerine değer biçme anlamında değildir. Diğer bir ifadeyle cinsiyetin, insanın Allah katında saygınlığından ibaret olan gerçek değeri ile hiçbir ilgisi yoktur. Aksine, bu farklılıklar sadece hareket ve davranış kılavuzluğu ilkeleri ve sosyal ilişkileri

düzenleme kurallarındaki farklılıklarla ilgilidir ve her biri birtakım kişisel ve toplumsal maslahatların temin edilmesine yöneliktir. İslam'ın bu farklılıklarda göz önünde bulundurduğu en önemli maslahatlar arasında; eşlerin psikolojik huzurlarını sağlama, salih evlatlar yetiştirme, toplumun ahlaki sağlık seviyesini yükseltme ve kadın cinsini karşılaşılabileceği bazı özel zararlardan koruma doğrultusunda ailenin konumunu güçlendirmeye ve onun verimliliğini artırmaya işaret edebiliriz. Dolayısıyla, erkeğin değer bakımından kadından üstün olma düşüncesi İslam dinine isnat edilemez.

2- Kadın ile erkek arasında değer veya hukuk farklılıklarının kabul edildiği her yerde, doğal cinsiyet farklılıklarının direkt veya dolaylı olarak etkisini teşhis edebiliriz. Örneğin, kadın ve erkeğin biyolojik farklılıkları evliliğin cinsiyet hakları, evlat bakımı örneği, cinsel ahlak (hayâ ve namus gibi), ergenlik yaşı, kadın ve erkeğin savaşlardaki farklı görevleri üzerinde direkt etkisi vardır. Fakat nafaka hakkı, miras, diyet, ekonomik ve siyasi işbirliği modeli üzerinde dolaylı bir etkisi vardır. Dolayısıyla doğal cinsiyet farklılıklarını kabullenmek, İslam'ın cinsiyet modeli için koyduğu ilkelere biri sayılmaktadır.

3- Bu model toplumsal sistemin temel kurumu olan aile kurumu için çok büyük bir önem ve emsalsiz bir makam sunmakta, diğer taraftan da kadını ailenin merkezi saymaktadır. Bu nedenle, kadının ailevi rolleri ile toplumsal rolleri çatıştığında ailevi rollere asalet ve öncelik tanınmaktadır. Öyle sanıyoruz ki, akıl sahibi ve insaflı her insanın asrımızın toplumlarının kültürel ve ahlaki bozukluklarını göz önünde bulundurarak, bu dağılık durumlardan kurtulmanın yegâne yolunun bu iki ilkeyi, yani ailenin yüce yeri ve kadının merkezliğini yeniden ihya etmek olduğunu kabul eder. Bu iddia ne bir nevi idealistlikten kaynaklanmıştır, ne de sırf bir arzunun ifadesidir. Aksine, hatta çeşitli fikir mezheplerine bağlı olan görüş sahiplerinin bile gündün güne daha çok ve geniş bir şekilde kabullenmeye yöneldikleri açık bir şekilde gözlenen somut kanıtlara dayalı bir gerçektir. Bunun açık örneklerinden biri, feministlerden bir grubunun teorik ve stratejik olarak aile ve ev

hanımı rolüne muhalefet etmekten aileye ve anneliğin ihyasını istemeye yönelmesidir.

Dolayısıyla kadının İslam'daki toplumsal, iktisadî ve siyasi haklarından söz edilecek olursa, ailenin öncelik ve evleviyetini, kadının evdeki rollerini, onun diğer hakları ve rollerini etkisi altına alan hâkim bir ilke gibi görmek gerekir. İslam uzmanlarının genel görüşleri de böyle bir algılamaya dayanmaktadır.

Bu kitapta konular şu şekilde ele alınmıştır: Her konunun başında, söz konusu bahsin toplumsal gerçekleri kısaca anlatılmış ve genellikle feminist görüşlere değinilmiş veya onun hakkında sosyolojik görüşler belirtilmiş, daha sonra geniş bir şekilde İslam'ın görüşü incelenmiştir. Fıkıh bahislerine ihtiyaç duyulan yerlerde de kitabın sonundaki eklerde açıklama yapılmış ([ ] şeklindeki parantezlerin içerisindeki rakamlar bu eklere yönlendirmektedir) ve sonunda da sosyoloji açısından İslam'ın görüşü izah edilmiştir. Ayrıca, bu konuda pek fazla ihtisası olmayan muhatapların kitaptan yararlanmakta fazla sıkıntı yaşamamaları ve de araştırmacıların delil ve kaynaklara ulaşabilmeleri için istinat önemi daha çok olan ayet ve rivayetlerin birçoğunun ibaretleri dipnotlarda getirilmiş, metinde ise akıcı bir dille tercümesinin zikri ile veya anlamının nakliyle yetinilmiştir.

Son olarak da, bu kitabın yazılmasında, değerlendirilmesinde, gözden geçirilmesinde ve basımında emeği geçen bütün saygın kişilere teşekkürlerimi sunmayı borç biliyorum. Bir ve tek olan Allah Teala'nın bu mütevazı çalışmayı sonsuz lütuf ve rahmetiyle kabul etmesi ve ahiret yolumuz için azık kılması ümidi ile.

